

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

RANIUSZEK

◆ ◆ ◆
OJCZYSTY – DODAJ
DO ULUBIONYCH

Uroczy, maleńki, bielutki ptaszek z czarnym ogonkiem, wyglądający jak latający pomponik z proporczykiem – kto raz zobaczył RANIUSZKA, nigdy go nie zapomni i już zawsze go rozpozna. W gwarach i dialektach RANIUSZEK ma wiele nazw: raniuszek, remiesz, ogniczek, sosnowka lub ogonatka. Ostatnie określenie – OGONATKA – wpisuje się w ciąg semantyczno-asocjacyjny obcojęzycznych nazw RANIUSZKA, będących tłumaczeniem jego łacińskiej nazwy zoologicznej i nawiązujących do długiego ogonka tego ptaszka: ang. long-tailed tit (long-tailed ‘długoogonowy, ogoniasty’, tit ‘sikorka’), nm. Schwanzmeise (Schwanz ‘ogon’, Meise ‘sikorka’), ros. длиннохвостая синица (длиннохвостая ‘długoogoniasta’ синица ‘sikorka’).

Łacińska nazwa zoologiczna *Aegithalos caudatus* oznacza dosłownie „długoogoniasty [ptak] sikorkopodobny”: łac. *aegithus* ‘sikorka’ > *aegithalos* „[ptak] sikorkopodobny”; *caudatus* ‘ogoniasty’, od *cauda*, *caudae* ‘ogon’ – choć literacka postać przymiotnika o znaczeniu ‘ogoniasty’ to nie *caudatus*, tylko *cauditus*. Ciekawe jest łacińskie określenie *aegithalos* – jest to zapożyczenie z greki, w której słowo *αιγιθος*, będące podstawą greckiego określenia *raniuszka* – *αιγιθαλος*, to tajemnicza nazwa pojawiająca się u Arystotelesa, i u Dionizjusza, i u innych autorów starożytnych tekstów greckich.

Jakiego ptaszka nazwa ta oznaczała, tego niestety nie udało się odkryć ani dowieść... Możliwe, że była to jakaś miła a powabna ptaszyna, którą widywano w pobliżu kóz (na co mógłby wskazywać pierwszy człon tego wyrazu: *αιγι-*), ale i to nie jest pewne. Poza tym grecki krajobraz był tak przepełniony kozami, że trudno byłoby znaleźć ptaszka niepokazującego się w towarzystwie kóz, zaś sama nazwa – poświadczana w dziełach Arystotelesa! – stanowiła tak pożądany trop historyczny dla zapalonych ptasiarzy (i to zanim jeszcze zaczęto ich zwać ornitologami), że znalazła się w nazwach zoologicznych wielu gatunków ptaków.

Dlaczego zatem oficjalnie nie mamy OGONATKI, mamy zaś RANIUSZKA?

No, cóż... Przyjęła się inna nazwa regionalna niż ta, której można byłoby oczekiwać – i tyle.